

**ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาพระไตรปิฎก :
ด้านคตินิยมและสัทธรรม**

**The Benefits of the Tipitaka Study:
Moral and Moral Principle Dimension**

พระปลัดสุระ ญาณธโร

Phrapalad Sura Yanatharo

สาขารัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

E-mail : sura2479@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มุ่งนำเสนอประโยชน์ของการศึกษาพระไตรปิฎกในด้านคตินิยมและสัทธรรม โดยใช้การศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารเป็นหลัก ผลการศึกษาพบว่า ในการดำเนินชีวิตและการดำรงชีพอยู่ร่วมกันในสังคมนั้น ย่อมต้องการความสงบสุขเป็นสำคัญ พระไตรปิฎกหรือพระพุทธศาสนาคือพระธรรมวินัยคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อบูรณาการประยุกต์ใช้สร้างความสามัคคีปรองดองสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในสังคม สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีสันติสุขยั่งยืน โดยเฉพาะการบูรณาการประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ทั้งด้านคตินิยมและด้านสัทธรรม ประโยชน์ด้านคตินิยม ได้แก่ หลักธรรมในการถือครองเพื่อดำเนินชีวิตประจำวันของแต่ละคน คือแบบอย่างแนวทางการดำเนินชีวิต เช่น การแสดงความเคารพนับถือพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ การแสดงความเคารพนับถือบิดามารดา และผู้มีอุปการคุณ ความเป็นผู้ใจบุญ เป็นต้น ประโยชน์ด้านสัทธรรม ได้แก่ หลักธรรมที่สร้างความสัมพันธ์อันดีทางสังคมทุกระดับ การคบหาสมาคมกัน หลักธรรมเพื่อการดำรงชีพอยู่ร่วมกันในสังคมให้มีความสุข เช่น ความเป็นมิตรไมตรี การเคารพเทิดทูนพระมหากษัตริย์ ความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ การแสดงออกถึงความกตัญญูกตเวที การให้อภัยให้ออกาสและให้ความหวังกำลังใจ การให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือกันและความใจกว้างไม่ขัดแย้ง เป็นต้น

คำสำคัญ: พระไตรปิฎก, การศึกษา, คตินิยม, สัทธรรม

Abstract

This academic article focused on the benefits of the Tipitaka studies in moral and moral principles. By mainly using documentary education. The results found that: - In living and living together in that society. Naturally needed peace. Tipitaka or Buddhism is the teachings of the Buddha. The teachings of the Buddha are, therefore, very important and necessary to integrate, apply, create unity, reconciliation, and reconciliation in society and able to live together peacefully and sustainably especially the integration of applications for the benefit of both moral and moral. Moral benefits include the principles

of holding for the daily life of each person, which is a role model for ways of life such as showing respect for the Triple Gem, namely the Buddha, the Dhamma and the Sangha, showing respect for parents and benefactors philanthropy, such as moral principles such as principles that create good social relations at all levels. Fellowship principles for living together in a happy society such as friendliness. Respect for the King, humility for adults. Expression of gratitude forgiveness gives an opportunity and gives hope and encouragement. Relief helps and open-mindedness does not conflict etc.

Keywords: Tipitaka, Education, Moral, Moral Principle

บทนำ

พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญเพียรกระทั่งตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ทรงเสวยวิมุตติสุขพิจารณาถึงประโยชน์สุขสูงสุดที่พระองค์ได้รับจากการตรัสรู้ปฏิบัติสมุปบาทธรรมตลอด 7 สัปดาห์แล้ว ทรงประกาศพระศาสนาเพื่อประทานประโยชน์สุขสูงสุดแก่เวไนยสัตว์ให้ได้มีค้ำจุนธรรมวิมุตติรสตามพระองค์ด้วย กระทั่งมีพระอรหันตสาวกเกิดขึ้นในโลกถึง 60 องค์ ทรงพิจารณาเห็นว่ากำลังพร้อมเพียงพอเพื่อนำประโยชน์สุขไปมอบให้แก่มวลมนุษยชาตได้แล้ว จึงทรงมอบนโยบายรับสั่งย้าถึงประโยชน์สุขสูงสุดที่พระองค์และพระอรหันตสาวกทั้ง 60 องค์ได้รับ และสําทับเป็นมั่นเหมาะถึงภารกิจใหญ่ในการนำประโยชน์สุขสูงสุดไปมอบให้คนทั้งโลก ทั้งเทวดาและมนุษย์ด้วยความรักเมตตาปรารถนาดีว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วง (โลภะ) ทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ (พระพุทธศาสนา) พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีธุลีในตาน้อย มีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคม เพื่อแสดงธรรม” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 4/32:40) ทรงอนุญาตให้พระสาวกบวชกุลบุตรผู้มีศรัทธาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา ทรงบำเพ็ญภารกิจเผยแผ่พระธรรมวินัยของพระองค์กระทั่งปรินิพพาน

พระธรรมวินัยคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าอํานวยประโยชน์สุขแก่พุทธบริษัททั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ทั้งเทวดาและมนุษย์มากมายนับไม่ถ้วน มีพัฒนาการรูปแบบต่าง ๆ เรื่อยมากระทั่งสังคายนาครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2 และมีพัฒนาการเป็นปรากฏการณ์ใหม่ในการสังคายนาครั้งที่ 3 ที่มีการจัดหมวดหมู่เป็น “พระไตรปิฎก” 3 คัมภีร์ขึ้นเป็นครั้งแรกในโลก พระไตรปิฎกเป็นที่ประมวลพระธรรมวินัยคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้มีการนำเผยแผ่ไปยังนานาประเทศมากขึ้นเรื่อย ๆ และได้รับการยอมรับนับถือศึกษาเรียนรู้กันอย่างแพร่หลาย อํานวยประโยชน์สุขให้แก่คนทั้งโลกได้อย่างอภิมหาไพศาลยิ่ง ผู้ศึกษาพระไตรปิฎกดีแล้วย่อมได้รับประโยชน์คือความรู้ ได้แก่ วิชา 3 อภิญญา 6 และปฏิสัมภิทา 4 ซึ่งเป็นประโยชน์ระดับสูงที่สามารถนำไปบูรณาการประยุกต์ใช้ให้อํานวยประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น ตลอดถึงสังคมส่วนรวมได้เป็นอย่างดี และผู้ศึกษาพระไตรปิฎกดีแล้วจนสามารถเลือกเฟ้นเอาองค์ความรู้ที่มีอยู่ในพระไตรปิฎกมาได้อ่อมได้รับประโยชน์ร่วมสมัยคือความรู้เกี่ยวกับศาสตร์สมัยใหม่สาขาต่าง ๆ อีกมากมาย ซึ่งสามารถนำมา

บูรณาการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันและดำรงชีพอยู่ร่วมกันในสังคมให้มีความสามัคคี
ปรองดองสมานฉันท์ได้อย่างสงบสุข

บทความนี้ จึงนำเสนอ “ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาพระไตรปิฎก ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้
ในการดำรงชีวิต ทั้งด้านศีลธรรมและด้านสหธรรม” มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและการดำรงชีพในสังคม

พระไตรปิฎกคือพระ ธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่บรรจุในพระไตรปิฎกที่บุคคลศึกษาและปฏิบัติ
ดีแล้วนำมาบูรณาการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการดำรงชีพอยู่ในสังคมร่วมกัน ย่อมอำนวยผล
ให้ได้รับประโยชน์สันติสุขยิ่งขึ้นด้วยดี แม้พระพุทธองค์เมื่อคราวตรัสรู้ใหม่ ๆ ทรงรำพึงว่าบุคคลผู้ไม่เคารพ
ไม่ยำเกรง ย่อมอยู่เป็นทุกข์ เราพึงสักการะ เคารพ อาศัยสมณะหรือพราหมณ์คนไหนหนอแลอยู่ ไม่ทรง
เห็นสมณะ พราหมณ์ หรือใครอื่นที่สมบูรณ์กว่าพระองค์ในเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ และวิมุตติ
ญาณทัสสนะที่จะพึงสักการะ เคารพ อาศัยอยู่เลย จึงทรงดำริว่า ทางที่ดีเราพึงสักการะ เคารพธรรมที่เรา
ตรัสรู้แล้วนั้นแลอยู่ (ดู พระไตรปิฎกภาษาไทย 15/173:233-234) (คารวสูตร), (พระไตรปิฎกภาษาไทย
21/21: 33-34) (ปฐมอุรุเวลสูตร).

พระธรรมรักษาคัมภีร์ของพระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นเจ้าของแห่งธรรม พระธรรมจึงเป็นที่น่า
ปรารถนาของสังคมมนุษย์ในการดำเนินชีวิตและการดำรงชีพอยู่ในสังคมเพื่อให้เกิดสันติสุขร่วมกันอย่างยืน
ตั้งแต่สมัยมนุษย์ยุคเริ่มต้นกระทั่งถึงมนุษย์ในสังคมโลกปัจจุบัน เพราะธรรมเท่านั้นประเสริฐที่สุดในหมู่ชน
ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า (พระไตรปิฎกภาษาไทย 11/116, 117/87)

1. การดำเนินชีวิตของมนุษย์

มนุษย์ยุคเริ่มต้นดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายคู่กันมาพร้อมกับการเกิดโลกใบนี้ขึ้นเรื่อยมา จากการ
เป็นอยู่อย่างสันติสุขที่มีวันดินเป็นอาหาร ถูกกิเลสตัณหาครอบงำจนต้องเปลี่ยนอาหารเรื่อยมาจากวันดิน
เป็นสะเก็ดดิน เครือดิน ข้าวสาลีธรรมชาติ และมีการกักตุนกันจนข้าวสาลีธรรมชาติร่อยหรอและหมดลงใน
ที่สุด ปัญหาความยากลำบากเดือดร้อนเพราะขาดอาหารทำให้มนุษย์ปรึกษารื้อกันเพื่อแก้ปัญหาและตกลง
ให้มีการแบ่งปันข้าวสาลีและปักปันเขตแดนแบ่งที่ดินกันเพื่อใช้เป็นพื้นที่ในการปลูกข้าวสาลีเพื่อบริโภค
เฉพาะตนและครอบครัว (ดู พระไตรปิฎกภาษาไทย 10/119-129: 88-96) (อัครัญญสูตร).

การที่มนุษย์ได้มีการประชุมกันเพื่อแก้ไขป้องกันภัยที่จะเกิดขึ้นโดยตกลงให้แบ่งสรรที่ดินให้แก่
ละคน (ครอบครัว) มีสิทธิครอบครองเพื่อทำมาหากินนับเป็นการแสวงหาที่พึ่งคือความถูกต้องเหมาะสม
เพื่อให้เกิดสันติสุขในการดำเนินชีวิตของพวกเขา ซึ่งก็คือการสร้างความเป็น “ธรรม” ให้เกิดขึ้นแก่ปัจเจก
บุคคลนั่นเอง

2. การดำรงชีพอยู่ในสังคมของมนุษย์

เมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นสังคม ก็มีมนุษย์ที่มีความโลภเก็บข้าวสาลีส่วนของตนไว้แล้ว
ลักขโมยเอาส่วนของคนอื่นมาบริโภค ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่คนอื่นไปทั่ว เขาจับได้ก็ว่ากล่าวว่าเป็น
การกระทำที่ไม่ดี เป็นการเห็นแก่ตัว ไม่ให้ทำอย่างนั้นอีก แต่มนุษย์โลกมากก็ไม่หยุดพฤติกรรมเลวทราม
นั้น เขาจับได้ก็ว่ากล่าวเอาและใช้ฝ่ามือบ้าง ก้อนดินบ้าง ท่อนไม้บ้าง ทำร้ายเอา แต่สถานการณ์ก็ไม่ดีขึ้น
กลับแย่ลงไปอีกยังมีการลักขโมย มีการทำหิเตียน มีการพุดเท็จ มีการใช้ความรุนแรงเกิดขึ้น พวกมนุษย์
จึงได้ปรึกษารื้อกันเพื่อคัดเลือกผู้ปกครองที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเรียกว่า “มหาสมมตราช” ต่อมาเมื่อ
เรียกว่า “กษัตริย์” บ้าง “ราชา” บ้าง และให้มีหน้าที่ในการปกครองดูแลให้เกิดความเป็นธรรมขึ้นในสังคม

เพื่อให้มนุษย์ดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างสันติสุข โดยร่วมกันสละชั่วสาสมอบให้เป็นค่าตอบแทนการปฏิบัติหน้าที่ (ดู พระไตรปิฎกภาษาไทย 10/130-139: 96-102)

การที่มนุษย์ได้มีการคัดเลือกผู้มีลักษณะดีให้ทำหน้าที่ปกครองดูแลในฐานะเจ้าของแผ่นดิน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและสันติสุขในสังคมนั้น แสดงให้เห็นว่ามนุษย์เห็นพ้องต้องกันและยอมรับว่า “ธรรม” เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการดำรงชีพออยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุขยั่งยืนได้

พระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์มีอุปการะมากสำหรับการดำรงชีวิตของปัจเจกบุคคลและการดำรงชีพอยู่ในสังคมร่วมกันทั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ ดังพุทธดำรัสก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพานตอนหนึ่งว่า “ธรรมที่เราแสดงแล้วเพื่อความรู้ยิ่ง เธอทั้งหลายพึงเรียน เสพ เจริญ ทำให้มากด้วยดีโดยวิธีที่พรหมจรรย์นี้จะพึงตั้งอยู่ได้นาน ดำรงอยู่ได้นาน ชื่อนั้นพึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 10/184:130-131) ฉะนั้น เมื่อปรารภนาประโยชน์สุขสันติภาพที่ยั่งยืนจึงควรเคารพพระสัทธรรมศึกษาเรียนรู้พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎกให้ดีแล้วนำมาบูรณาการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม เพราะแม้พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ทั้งในอดีตอนาคตและปัจจุบันก็ทรงสักการะเคารพ อาศัยธรรมอยู่ พระไตรปิฎกคือพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรศึกษาและปฏิบัติตามดีให้เกิดประโยชน์สุขทั้งด้านคตินิธรรมการดำเนินชีวิตประจำวันและด้านสหธรรมการดำรงชีพออยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขยั่งยืน

ประโยชน์ด้านคตินิธรรมที่ได้รับจากการศึกษาพระไตรปิฎก

คตินิธรรม คือ หลักธรรมที่เป็นคติ หรือหลักทางจิตใจได้ยึดเหนี่ยวเพื่อเป็นประทีปในการดำเนินชีวิต (พิน ดอกบัว, 2542) พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานได้อธิบายความหมายของคำว่า “คติ” และ “คตินิธรรม” ไว้ว่า คติ ได้แก่ แบบอย่าง วิธี แนวทาง, คตินิธรรม ธรรมที่เป็นแบบอย่าง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) อธิบายว่า คติ ได้แก่ ความเป็นไป แนวทาง แบบอย่าง แบบการดำเนินชีวิต (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2553) คตินิธรรม จึงหมายถึง ธรรมที่บุคคลสามารถนำไปบูรณาการประยุกต์ใช้เป็นแบบอย่างแนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีสันติสุขได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับบริบททุก ๆ ด้าน

ประโยชน์ด้านคตินิธรรมที่ได้รับรู้และได้แบบอย่างจากการศึกษาพระไตรปิฎก ที่อำนวยความสะดวกในการนำมาบูรณาการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันนั้นมีมากมายหลายประการ ตัวอย่าง เช่น การเคารพนับถือพระรัตนตรัยอย่างสูงสุด การเคารพนับถือมารดาบิดา ความเป็นผู้ใจบุญ ความเป็นผู้รឹងแรง ไม่เกรียติ ความมั่นใจในตนเองเป็นที่ปรารถนาของสังคม เป็นต้น

1. ความเป็นผู้เคารพนับถือพระรัตนตรัยอย่างสูงสุด

ในพระไตรปิฎกปรากฏเหตุการณ์การเปลี่ยนใจหันมานับถือพระพุทธศาสนา ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะที่พึ่งเป็นจำนวนมากมาย ทั้งที่มาจากชนชั้นต่ำสุดกระทั่งถึงพระเจ้าจักรพรรดิมหาราชามากมายหลายพระองค์ เช่น การเปลี่ยนใจมานับถือพระพุทธศาสนาถึงพระตริยเป็นที่พึ่งตลอดชีวิตของชนชั้นระดับเศรษฐีคหบดี เช่น ยสะกุลบุตรและสหาย 50 คนพร้อมครอบครัว การออกบวชของชนชั้นเจ้าลัทธิ เช่น ขุณฺณ 3 พี่น้อง การนับถือพระพุทธศาสนาของระดับชนชั้นปกครอง เช่น พระเจ้าพิมพิสาร การออกบวช

ของชนชั้นระดับปัญญาชน เช่น อุบัติสสะและโกลิตะ (ดูพระไตรปิฎกภาษาไทย 4/25-63: 31-79) (ครั้น บวชแล้วมีนามว่าพระสารีบุตรและพระมหาโมคคัลลานะ)

การแสดงออกถึงความเคารพและต้อนรับ เช่นที่ปัญจวัคคีย์ได้แสดงออกกับพระพุทธเจ้าดังที่ท่านแสดงไว้ว่า “ภิกษุปัญจวัคคีย์... ต่างต้อนรับพระผู้มีพระภาค รูปหนึ่งรับบาตรและจีวร รูปหนึ่งปูอาสนะ รูปหนึ่งจัดหาน้ำล้างพระบาท รูปหนึ่งจัดตั้งตั้งรองพระบาท รูปหนึ่งนำกระเบื้องเช็ดพระบาทเข้าไปวาง...” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 4/12:18)

การแสดงความเคารพด้วยการกล่าวคำถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะว่า พุทธฺิ สรณฺิ คจฺฉามิ ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ ธมฺมิ สรณฺิ คจฺฉามิ ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรมเป็นสรณะ สงฺฆิ สรณฺิ คจฺฉามิ ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ... (พระไตรปิฎกภาษาไทย 4/34:43) ที่ถือปฏิบัติกันมาจนถึงปัจจุบันนี้

การแสดงออกถึงความเคารพอย่างสูงสุดในพระสงฆ์ของพระเจ้าอชาตศัตรูจอมกษัตริย์แห่งมคธที่ปรากฏในสามัญญผลสูตร พระพุทธเจ้าตรัสถามพระเจ้าอชาตศัตรูว่าถ้าคนที่เคยเป็นทาสหรือกรรมกรของเจ้าอชาตศัตรูออกบวชแล้วประพฤติดนตังาม พระเจ้าอชาตศัตรูจะทรงเรียกร้องให้พระรูปนั้นสึกออกมารับใช้เป็นทาสหรือกรรมกรต่อไปหรือไม่ พระเจ้าอชาตศัตรูทูลว่าจะทำอย่างนั้นไม่ได้พระพุทธเจ้าข้า ที่จริงหม่อมฉันเสียอีกควรจะให้ไว้ ลูกรับ เชื่อเชิญให้เขานั่ง บำรุงด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร (ยารักษาโรคและเครื่องยา) และจัดการรักษา ปกป้อง คุ้มครองเขาอย่างชอบธรรม (ดูพระไตรปิฎกภาษาไทย 9/182-188:60-63) เป็นต้น

แม้ท้าวสักกะจอมเทพก็ได้แสดงความเคารพนับถือพระรัตนตรัยอย่างสูงสุดเช่นกันด้วยพระดำรัสว่า “ภูตทั้งหลายผู้สิงสถิตอยู่บนภาคพื้นหรือผู้สิงสถิตอยู่ในอากาศ ที่มาประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอนอบน้อมพระตถาคตที่เทวดาและมนุษย์บูชาแล้ว ขอให้มีความสวัสดิ์, ภูตทั้งหลายผู้สิงสถิตอยู่บนภาคพื้นหรือผู้สิงสถิตอยู่ในอากาศ ที่มาประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอนอบน้อมพระธรรมของพระตถาคตพุทธเจ้าที่เทวดาและมนุษย์บูชาแล้ว ขอให้มีความสวัสดิ์, ภูตทั้งหลายผู้สิงสถิตอยู่บนภาคพื้นหรือผู้สิงสถิตอยู่ในอากาศ ที่มาประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอนอบน้อมพระสงฆ์ของพระตถาคตที่เทวดาและมนุษย์บูชาแล้ว ขอให้มีความสวัสดิ์” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 25/16-18:13-14)

2. ความเป็นผู้เคารพนับถือมารดาบิดา

พระพุทธศาสนาสอนให้เคารพนับถือมารดาบิดาซึ่งเป็นผู้มีพระคุณอย่างสูงยิ่ง เพราะมารดาบิดาเป็นผู้ให้กำเนิด ให้การเลี้ยงดู ให้ความคุ้มครองป้องกัน ให้การศึกษาและให้การอบรม ตลอดถึงให้ความอุปการะต่าง ๆ ดังพุทธดำรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย บุตรของสกุลใดบูชาบิดามารดาในเรือนตน สกุลนั้นชื่อว่า มีพรหม บุตรของสกุลใดบูชาบิดามารดาในเรือนตน สกุลนั้นชื่อว่า มีบูรพาจารย์ บุตรของสกุลใดบูชาบิดามารดาในเรือนตน สกุลนั้นชื่อว่า มีอาหุไนยบุคคล, คำว่าพรหมนี้เป็นชื่อของบิดามารดา คำว่าบูรพาจารย์นี้เป็นชื่อของบิดามารดา คำว่าอาหุไนยบุคคลนี้เป็นชื่อของบิดามารดา ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะบิดามารดามีอุปการะมาก บำรุงเลี้ยง แสดงโลกนี้แก่บุตร, บิดามารดาผู้อุทิศเคราะห์ประชาทานเรียกว่าพรหม บูรพาจารย์ และอาหุไนยบุคคลของบุตร เพราะเหตุนั้น บัณฑิตพึงนมัสการและสักการะบิดามารดานั้นด้วย ข้าว น้ำ ผ้า ที่นอน เพราะการปรนนิบัติบิดามารดานั้น บัณฑิตจึงสรรเสริญในโลกนี้เอง เขาตายไปแล้วย่อมบันเทิงในสวรรค์” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 20/31:183) “ในโลกนี้ การเกื้อกูลมารดา นำสุขมาให้ การเกื้อกูลบิดา นำสุขมาให้” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 25/332:137) การเลี้ยงดูบิดามารดานับเป็นมงคลสูงสุด

ดังพุทธดำรัสในมงคลสูตร ข้อที่ 11 ว่า “การบำรุงมารดาบิดา นี้เป็นมงคลอันสูงสุด” (พระไตรปิฎก ภาษาไทย 25/6:7)

3. ความเป็นผู้มีใจบุญ

พระพุทธศาสนาสอนให้รักการทำบุญไม่ให้กลัวบุญเพราะบุญเป็นชื่อของความสุข ชาวพุทธทั้งในสมัยพุทธกาลและสมัยปัจจุบันนิยมการทำบุญกับพระสงฆ์ และยังนิยมการให้ทานแก่คนยากจนตลอดทั้งการช่วยเหลือสัตว์อื่น ๆ โดยเชื่อว่าผลบุญจะช่วยให้ได้รับความสุข บันดาลให้ได้รับสิ่งที่พึงปรารถนาทุกประการ คนมีบุญมากก็มีความสุขความสำเร็จมาก และใคร ๆ ก็ทำ บุญได้ไม่มีจำกัดยกเว้น จนมีคำกล่าวไว้ว่า “แข่งเรือแข่งพายพอแข่งได้ แต่แข่งบุญวาสนานั้นแข่งไม่ได้” พระพุทธองค์ตรัสสอนเกี่ยวกับเรื่องบุญและผลของบุญไว้ว่าเป็นดุจขุมทรัพย์ เช่น “ขุมทรัพย์นี้ไม่ทั่วไปแก่คนเหล่านี้ ทั้งโจรก็ลักเอาไปไม่ได้ ผู้มีปัญญาควรทำแต่บุญที่จะเป็นขุมทรัพย์ติดตามตนตลอดไป” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 25/9:18) “ญาติ มิตร และผู้มีใจดีทั้งหลาย เห็นคนที่จากบ้านไปนานกลับจากที่ไกลมาถึงโดยสวัสดิภาพ ย่อมยินดีว่ามาแล้ว เช่นเดียวกันนั้น บุญทั้งหลายย่อมต้อนรับคนที่ทำบุญไว้ ซึ่งจากโลกนี้ไปสู่โลกหน้าเหมือนญาติต้อนรับญาติผู้เป็นที่รักที่กลับมาบ้าน ฉะนั้น” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 25/219-220:101) “บุญของบุคคลผู้บูชาท่านผู้ควรบูชา คือ พระพุทธเจ้า หรือพระสาวก... ใคร ๆ ไม่อาจนับได้ว่า บุญนี้มีประมาณเท่านี้” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 25/195-196:93) “ความมีผิวพรรณงดงาม ความมีเสียงไพเราะ ความมีทรวดทรงสมส่วน ความมีรูปสวย ความเป็นใหญ่ ความมีบริวาร... ความเป็นพระราชาในประเทศ ความเป็นอิสระ ความสุขของความเป็นพระเจ้าจักรพรรดิอันน่าพอใจ และแม้ความเป็นเทวราชของเทวดาในหมู่เทพ... สมบัติของมนุษย์ก็ดี ความยินดีในเทวโลกก็ดี สมบัติคืออินพพานก็ดี... บุคคลอาศัยมิตตสัมปทา ประกอบความเพียรโดยแยบคาย ก็จะเป็นผู้ชำนาญในวิชาและวิมุตติ... ปฏิสัมภีทา วิโมกข์ สวากบารมี ปัจเจกโพธิ์ และพุทธภูมิ ทั้งหมดจะได้ด้วยขุมทรัพย์นี้” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 25/11-15:19) “ขุมทรัพย์ (บุญนิธิ) นี้ให้ผลน่าปรารถนาทุกประการ แก่เทวดาและมนุษย์ คือเทวดาและมนุษย์ปรารถนาผลใด ๆ ผลนั้น ๆ ทุกอย่างจะได้ด้วยขุมทรัพย์นี้” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 25/10:18)

4. ความเป็นผู้ร้นเร้งไม่เครียด

พระพุทธศาสนาสอนให้คนร้นเร้งบันเทิงเบิกบาน ไม่ให้เครียด ไม่ให้จริงจังกับสังขารจนเกินไป สอนให้ปล่อยวาง ทำให้ไม่หนัก ทำให้เบาสบาย แล้วก็ไม่มีเครียด ทำให้ไม่เป็นโรคต่าง ๆ ที่มีสาเหตุมาจากความเครียด พระพุทธองค์ทรงสอนให้ปล่อยวาง ไม่ให้ยึดมั่นถือมั่น เพราะไม่มีอะไรเป็นแก่นสารที่แท้จริง ดังพุทธดำรัสว่า “บุคคลไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงไปแล้ว ไม่ควรหวังสิ่งที่ยังไม่มาถึง สิ่งใดล่วงไปแล้ว สิ่งนั้นก็เป็นอย่างนั้นไปแล้ว และสิ่งใดยังไม่มาถึง สิ่งนั้นก็เป็นอย่างนั้นยังไม่มาถึง ส่วนบุคคลใดเห็นแจ้งธรรมที่เป็นปัจจุบัน ไม่อ่อนแอ ไม่คลอนแคลนในธรรมนั้น ๆ บุคคลนั้นควรเจริญธรรมนั้นให้แจ่มแจ้ง...” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 14/272:219-320) “เธอจงเป็นผู้ปล่อยวางทั้งอดีต อนาคต และปัจจุบัน จงเป็นผู้ซึ่งผ่องแผ้ว เธอผู้มีใจหลุดพ้นในธรรมทั้งปวงแล้ว จักไม่เข้าถึงชาติและชราอีกต่อไป” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 25/348:141) “ในหมู่มนุษย์ผู้มีเวร เราเป็นผู้ไม่มีเวร อยู่เป็นสุขจริงหนอ ในหมู่มนุษย์ผู้มีเวร เราอยู่อย่างไม่มีเวร ในหมู่มนุษย์ผู้เดือดร้อน เราเป็นผู้ไม่เดือดร้อน อยู่เป็นสุขจริงหนอ ในหมู่มนุษย์ผู้เดือดร้อน เราเป็นอยู่อย่างไม่เดือดร้อน ในหมู่มนุษย์ผู้ขวนขวาย เราเป็นผู้ไม่ขวนขวาย อยู่เป็นสุขจริงหนอ ในหมู่มนุษย์ผู้ขวนขวาย เราอยู่อย่างไม่ขวนขวาย” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 25/197-199:94) “บัณฑิตทั้งหลายพึงธรรมแล้ว ย่อมผ่องใส ดุจห้วงน้ำที่ลึกใสสะอาด ไม่ขุ่นมัว ฉะนั้น” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 25/82:53)

5. ความเป็นผู้มั่นใจตนเอง เป็นที่ปรารถนาของสังคม

พระพุทธศาสนาสอนให้สร้างความมั่นใจในตนเอง เพราะใจเป็นรากฐานของความสุข ใจเป็นใหญ่ ใจเป็นสำคัญ ดังคำโบราณว่า “คับที่อยู่ได้ คับใจอยู่ยาก” และจิตใจยังเป็นรากฐานของความล้มเหลวอื่น ๆ อีกมากมาย ถ้าทำให้ใจดีได้อย่างเดียวก็เท่ากับดีทุกอย่าง ตรงกันข้าม ถ้าใจเสียอย่างเดียวก็น่ากลัวเสียทุกอย่าง ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า “จะเสียอะไรถึงแม้จะมีความสำคัญเพียงไร ก็ชื่อว่าเสียบางสิ่งบางอย่าง แต่ถ้าเสียใจอย่างเดียว ก็เท่ากับเสียทุกสิ่งทุกอย่าง” (พิน ดอกบัว, 2542) จึงควรดูแลรักษาจิตใจให้ต้อยต่ำให้เสีย พระพุทธองค์ตรัสถึงจิตใจไว้ว่า “ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจชั่ว ก็จะพุดชู้หรือทำชั่วตามไปด้วย เพราะความชั่วนั้น ทุกข์ย่อมติดตามเขาไป เหมือนล้อหมุนตามรอยเท้าโคที่ลากเกวียนไป ฉะนั้น” “ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจดี ก็จะพุดดีหรือทำดีตามไปด้วย เพราะความดีนั้น สุขย่อมติดตามเขาไป เหมือนเงาติดตามเขาไป ฉะนั้น” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 25/1-2: 23-24) “คนมีศรัทธา สมบูรณ์ด้วยศีล เพียบพร้อมด้วยศและโศกทรัพย์ จะไปสู่ถิ่นใด ๆ ย่อมได้รับการบูชาในถิ่นนั้น ๆ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 25/303:127) “สัตบุรุษย่อมปรากฏในที่ไกล เหมือนภูเขาหิมพานต์ ฉะนั้น อสัตบุรุษทั้งหลาย ณ ที่นี้ย่อมไม่ปรากฏเหมือนลูกศรที่ยิงไปในเวลากลางคืน ฉะนั้น” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 25/304:127)

ประโยชน์ด้านสธรรมที่ได้รับการจากศึกษาพระไตรปิฎก

สธรรม คือ หลักธรรมทางสังคมที่เป็นคติในการเกี่ยวข้องกับคนอื่น ทั้งในด้านคบหาสมาคมและขนบธรรมเนียมประเพณี (พิน ดอกบัว, 2542) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของคำว่า สธรรม ไว้ว่า “ธรรมอันเดียวกัน กฎหรือความเชื่อถืออย่างเดียวกัน” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542) พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวถึงคำ สธรรมิก ว่าหมายถึงผู้มีธรรมร่วมกัน ผู้ประพฤติธรรมร่วมกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2553) สธรรม จึงได้แก่ หลักธรรมที่บุคคลสามารถนำไป บูรณาการประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตร่วมกันกับคนอื่น ๆ ได้อย่างมีสันติสุขยั่งยืนนั่นเอง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาพระไตรปิฎกที่อำนวยความสะดวกการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างมีสันติสุขยั่งยืนของคนในสังคมนั้น ๆ มีอยู่มากมาย ตัวอย่าง เช่น การอยู่ร่วมกันฉันท์มิตรไม่มีพิษภัย การเทิดทูนพระมหากษัตริย์ การประพฤติอ่อนน้อมถ่อมตน ความเป็นผู้กตัญญูกตเวที การให้อภัยกันได้ การให้ความหวังและโอกาส การสังคมสงเคราะห์ ความมีใจกว้างไม่ขัดแย้งกับใคร เป็นต้น

1. การอยู่ร่วมกันฉันท์มิตร ไม่มีพิษภัย

พระพุทธเจ้าตรัสหลักธรรมเพื่อสร้างความเป็นมิตรไม่มีพิษไม่มีภัยต่อกัน มีแต่ความเห็นอกเห็นใจกัน เอาใจเขามาใส่ใจเรา ตัวเรารักสุขเกลียดทุกข์ฉันใด ผู้อื่นสัตว์อื่นก็เหมือนเราฉันนั้น เพื่อความปลอดภัยและอยู่เย็นเป็นสุขของคนในสังคม เช่น “สัตว์ทุกประเภท ย่อมสะดุ้งกลัวโทษทัณฑ์ สัตว์ทุกประเภท ย่อมหวาดกลัวความตาย บุคคลนำตนเข้าไปเปรียบเทียบกับแล้ว ไม่ควรฆ่าเอง ไม่ควรใช้ให้คนอื่นฆ่า สัตว์ทุกประเภท ย่อมสะดุ้งกลัวโทษทัณฑ์ สัตว์ทุกประเภท ย่อมรักชีวิต บุคคลนำตนเข้าไปเปรียบเทียบกับแล้ว ไม่ควรฆ่าเอง ไม่ควรใช้ให้คนอื่นฆ่า” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 25/129-130:72) การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมเดียวกันนั้น เมื่อมีการช่วยเหลือกัน มิตรภาพก็บังเกิดขึ้นตามมา ความเป็นมิตรกันเกิดขึ้นได้ 2 ทางคือ (1) ทางสายโลหิตหรือเป็นญาติกัน (2) ทางความดีที่มีต่อกัน แบบที่ 2 นี้อาจดีกว่าแบบแรกก็ได้ เพราะความจริงมีอยู่ว่า ความต้องอาศัยกัน ความซาบซึ้งในน้ำใจกัน ย่อมเป็นความผูกพันทางใจที่ยิ่งกว่าความผูกพันใดใด พระพุทธองค์ตรัสถึงลักษณะของคนที่จะทำให้คนอื่นเขารักเขาชอบไว้อีกว่า “บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยศีล

และทศสนะ ดำรงอยู่ในธรรม กล่าวคำสัตย์ ทำหน้าที่ของตน ย่อมเป็นที่รักของประชาชน” (พระไตรปิฎก ภาษาไทย 25/217:100)

2. การเทิดทูลพระมหากษัตริย์

พระมหากษัตริย์หรือพระเจ้าแผ่นดินหรือพระราชา ทรงเป็นประมุขของประเทศชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่มีพระมหากษัตริย์ดำรงอยู่ในทศพิธราชธรรม เช่น ประเทศไทยเรา ก็ยิ่งเพิ่มความเทิดทูลจงรักภักดีขึ้นสูงสุดจนอาจกล่าวได้ว่าคนไทยกับพระมหากษัตริย์ไทยจะต้องมีอยู่คู่กันตลอดไป ไม่อาจแยกกันได้ (พิน ดอกบัว, 2542) พระพุทธเจ้าตรัสยกย่องพระมหากษัตริย์ไว้ว่า “พระราชาเป็นประมุขของอาณาประชาราษฎร์ (ราชา มุขิ มนุสสานิ)” “พระราชาเป็นเครื่องปรากฏของรัฐ (ราชา รมภูสส ปญญาณิ)” มิใช่เทิดทูลพระมหากษัตริย์พระองค์เดียวเท่านั้น รวมถึงพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ด้วย ดังจะเห็นจากการแสดงออกของชาวไทยทั้งประเทศในการเฉลิมฉลองพระเกียรติในวโรกาสครองราชย์ครบ 60 ปี และมีพระชนมายุครบ 80 พรรษา การเทิดทูลพระมหากษัตริย์นี้เป็นพื้นฐานของคุณธรรมคือความเคารพยอมรับนับถือในสถาบันเบื้องสูง

3. การประพุดิอ้อนน้อมถ่อมตน

พระพุทธศาสนาสอนให้รู้จักให้เกียรติและอ้อนน้อมถ่อมตนต่อผู้หลักผู้ใหญ่หรือผู้ที่เจริญกว่าตน ในเรื่องวิญญูติเจริญโดยวิญ ชาตวิญญูติเจริญโดยชาติ และคุณวิญญูติโดยคุณ การแสดงออกถึงความอ้อนน้อมถ่อมตนในทางพระพุทธศาสนานั้นมีหลายอย่าง เช่น การประนมมือ (พนมมือ) เรียกว่าอัญชลี การไหว้ เรียกว่านมัสการ การน้อมไหว้เรียกว่าวันทา และการกราบไหว้เรียกว่าอภิวาท พระพุทธองค์ตรัสสอนถึงความอ้อนน้อมถ่อมตนไว้ว่า “ธรรม 4 ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ย่อมเจริญแก่ผู้กราบไหว้ ผู้อ้อนน้อมต่อผู้ใหญ่เป็นนิตย์” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 25/109:64) “นรชนเหล่าใดฉลาดในธรรม ประพุดิอ้อนน้อมถ่อมตนต่อบุคคลผู้เจริญทั้งหลาย นรชนเหล่านั้นเป็นผู้ได้รับการสรรเสริญในปัจจุบันและมีสุคติภพในเบื้องหน้า” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 27/37:16)

ในสังคมสงฆ์พระองค์ก็กำหนดให้มีความอ้อนน้อมถ่อมตนเคารพพระผู้ใหญ่ผู้มีอายุพรรษามากกว่า มีกำหนดเป็นพระมหาเถระ พระเถระ พระมัชฌิมะ พระนวกะ เป็นต้น แม้ในคราวสมัยก่อนปริณิพพานพระองค์ก็ตรัสย้ำถึงเรื่องความอ้อนน้อมถ่อมตนแสดงออกถึงความเคารพกันทางวาจาว่า “อานนท เมื่อเราล่วงลับไป ภิกษุไม่ควรเรียกกันและกันด้วยวาจาว่า ‘อาวุโส’ เหมือนดังที่เรียกกันตอนนี้ ภิกษุผู้แก่กว่าพึงเรียกภิกษุผู้อ่อนกว่าโดยชื่อหรือตระกูลโดยวาจาว่า ‘อาวุโส’ ก็ได้ ภิกษุผู้อ่อนกว่าพึงเรียกภิกษุผู้แก่กว่าว่า ‘ภันเต’ หรือ ‘อาัยสมา’ ก็ได้” ความอ้อนน้อมถ่อมตนนี้พระพุทธองค์ตรัสยกย่องว่าเป็นมงคล ดังพุทธดำรัสในมงคลสูตรว่า “ความถ่อมตน นี้เป็นมงคลอันสูงสุด” คำว่ามงคลหมายถึงเหตุที่นำมาซึ่งความเจริญ สิ่งซึ่งถือว่าจะนำสิริและความเจริญมาสู่และป้องกันไม่ให้สิ่งที่เลวร้ายมากล้ากราย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542)

4. ความเป็นผู้กตัญญูกตเวที

พระพุทธศาสนาสอนให้มีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณผู้มีบุญคุณผู้มีอุปการคุณ เช่น บิดามารดา พี่ป้าน้าอา ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ พระมหากษัตริย์ เป็นต้น ดังเช่นที่ตรัสสอนเรื่องทศ 6 ในสังคาลสูตร และพระพุทธองค์ได้ตรัสสอนเรื่องความกตัญญูกตเวทีไว้ในมงคลสูตรว่า “ความกตัญญู นี้เป็นมงคลอัน

สูงสุด” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 25/9:8) และคำสอนว่า “ความกตัญญูกตเวที เป็นภูมิ (เครื่องหมาย) ของคนดี” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 20/33:77)

5. การให้อภัย

พระพุทธศาสนาสอนให้รู้จักให้อภัยแก่คนที่พลาดพลั้ง ไม่ให้อภัยแก่คนโกรธอาฆาต เพราะการมีภัยมีเวรต่อกันเป็นความทุกข์ทั้งสองฝ่าย ทุกคนมีโอกาสทำดีและทำผิดกันทุกคน แต่จริง ๆ แล้วไม่มีใครอยากทำผิด การให้อภัยจึงเป็นสิ่งสำคัญมากในสังคม พระพุทธองค์ตรัสสอนเรื่องการให้อภัย การไม่มีเวร เพราะการมีเวรเป็นสิ่งไม่ดีไม่อำนวยประโยชน์สุขให้ ดังพุทธดำรัสว่า “ชนเหล่าใด เข้าไปผูกเวรว่า ‘คนนี้ได้ค่าเรา ได้ฆ่าเรา ได้ชนะเรา และได้ลักสิ่งของของเราไป’ เวรของชนเหล่านั้น ย่อมไม่สงบระงับ ส่วนชนเหล่าใด ไม่เข้าไปผูกเวรว่า ‘คนนี้ได้ค่าเรา ได้ฆ่าเรา ได้ชนะเรา และได้ลักสิ่งของของเราไป’ เวรของชนเหล่านั้น ย่อมสงบระงับ เพราะว่าในกาลไหน ๆ เวรทั้งหลายในโลกนี้ ย่อมไม่สงบระงับด้วยเวร แต่เวรทั้งหลายย่อมสงบระงับด้วยการไม่จองเวร นี่เป็นธรรมเก่า” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 25/3-5:25)

6. การให้ความหวังและโอกาส

นอกจากการให้อภัยการไม่มีเวรกันแล้ว เมื่อผู้ทำผิดพลาดรู้สึกสำนึก สังคมควรให้โอกาสและให้ความหวังคือกำลังใจ เพื่อให้เขาสามารถเป็นคนดีของสังคมและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ต่อไป พระพุทธองค์ทรงปฏิบัติกับพระองค์สิมมาลเป็นต้น ดังพระดำรัสว่า “บาปกรรมที่ทำไว้ ผู้ใดละเสียได้ด้วยกุศล ผู้นั้นย่อมทำโลกนี้ให้สว่างไสว ดุจดวงจันทร์พ้นจากเมฆ ฉะนั้น ผู้ใดประมาทแล้วในกาลก่อน ภายหลังไม่ประมาท ผู้นั้นย่อมทำโลกนี้ให้สว่างไสว ดุจดวงจันทร์พ้นจากเมฆ ฉะนั้น” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 25/172-173:86-87) “ในกองขยะที่เขาทิ้งไว้ข้างทางใหญ่ ยังมีดอกบัวมีกลิ่นหอมรื่นรมย์ใจเกิดขึ้นมาได้ ฉันทิด ในหมู่ปุณณผู้มีมณซึ่งเปรียบได้กับกองขยะ ก็ยังมีสาวกของพระสัมมา-สัมพุทธเจ้าเจริญรุ่งเรืองอยู่ด้วยปัญญา ฉะนั้น” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 25/58-59:45)

7. การสังคมสงเคราะห์

พระพุทธศาสนาสอนเรื่องการเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันในสังคม เช่น สอนเรื่องทานการแบ่งปันสิ่งของ สังคมทุกระดับมีปัญหาเกิดขึ้นมากมาย แต่ปัญหาที่มนุษย์พอจะช่วยเหลือกันได้คือปัญหาด้านปัจจัยสี่ โดยเฉพาะกับบุคคลหรือกลุ่มคนซึ่งไม่มีอะไรเลยหรือเป็นคนอนาถา ต้องตกเป็นภาระสังคม ในที่สุดก็กลายเป็นปัญหาสังคมต่าง ๆ นานา พระพุทธเจ้าตรัสสอนเรื่องการสังคมสงเคราะห์ไว้ในติโรกฐกัณฐสูตรว่า “ในเปรตวิสัยนั้น ไม่มีกสิกรรม (การทำไร่ไถนา) ไม่มีโครักรักรกรรม (การเลี้ยงวัวไถนา) ไม่มีพาณิชย์กรรม (การค้าขาย) เช่นนั้น การแลกเปลี่ยนซื้อขายด้วยเงินก็ไม่มี” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 25/6:16) คำสอนในติโรกฐกัณฐสูตรนี้ที่ปรากฏเป็นการทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย แต่เมื่อประยุกต์และมองถึงต้นเหตุแล้วเป็นพระเจ้าพิมพิสารที่ได้ทอดพระเนตรกลุ่มชนผู้নাสงสารเหล่านั้นในโลกนี้ สามารถมองว่าเป็นพวกคนจนอนาถาไร้ที่อยู่อาศัยไม่มีรายได้ต้องเที่ยวขอทานเขากิน ตกค่ำมาก็มาอาศัยตามกำแพงวัดหรือกำแพงวังเพื่อชุกหัวนอน สิ่งปรากฏนี้นับเป็นปัญหาสังคมอย่างหนึ่ง การตรัสว่านั่นเป็นญาติกันในอดีตชาตินับเป็นจิตวิทยาอันลึกซึ้งมาก ที่จะโน้มน้าวจิตใจให้คนกล้าสละทรัพย์ส่วนตนเพื่อการสังคมสงเคราะห์ได้

8. ความมีใจกว้าง ไม่ขัดแย้งกับใคร

พระพุทธศาสนาสอนให้เป็นคนมีใจกว้าง ดำรงชีพอยู่โดยไม่ขัดแย้งกับใคร ๆ ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราไม่ขัดแย้งกับโลก แต่โลกขัดแย้งกับเรา ผู้กล่าวเป็นธรรมไม่ขัดแย้งกับใคร ๆ ในโลก สิ่งใดที่บัณฑิตในโลกสมมติว่าไม่มี แม้เราก็กล่าวสิ่งนั้นว่าไม่มี สิ่งใดที่บัณฑิตในโลกสมมติว่ามี แม้เราก็กล่าวสิ่งนั้นว่ามี” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 17/94:178 (ปุပ္พสูตร). “ภิกษุทั้งหลาย ถึงคนพวกอื่นจะ

ฟังกล่าวติเตียนเรา กล่าวติเตียนพระธรรม หรือกล่าวติเตียนพระสงฆ์ก็ตาม พวกเธอไม่ควรผูกอาฆาตแค้น เคืองชุ่นใจคนพวกนั้น ถ้าพวกเธอโกรธเคืองหรือไม่พอใจพวกเขา พวกเธอก็จะประสบอันตราย (อุปสรรคต่อการบรรลุธรรมชั้นสูง) เพราะความโกรธเคืองนั้นได้ อนึ่ง พวกเธอจะรู้ได้หรือว่าที่พวกเขาพูดนั้นถูกหรือผิด คำติเตียนนั้น ถ้าเป็นเรื่องไม่จริง พวกเธอควรชี้แจงให้เห็นชัดว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องไม่จริง ไม่ถูกต้อง ไม่มี และไม่ปรากฏในพวกเรา, ภิกษุทั้งหลาย ถึงคนพวกอื่นจะฟังกล่าวยกย่องเรา กล่าวยกย่องพระธรรม หรือกล่าวยกย่องพระสงฆ์ก็ตาม พวกเธอไม่ควรทำความรื่นเริงจิตใจหรือกระหยิ่มใจต่อคนพวกนั้น ถ้าพวกเธอทำความรื่นเริงจิตใจหรือกระหยิ่มใจต่อพวกเขา พวกเธอก็จะประสบอันตรายเพราะความรื่นเริงจิตใจนั้นได้เช่นกัน คำยกย่องนั้น ถ้าเป็นเรื่องไม่จริง พวกเธอควรยืนยันให้เขาารู้ชัดลงไปว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องจริง ถูกต้อง มีอยู่ และปรากฏในพวกเรา” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 9/5-6:2-3) และเมื่อครั้งที่สีหเสนาบดีผู้อุปถัมภ์ศาสนาเซนได้เปลี่ยนใจหันมานับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าก็ทรงให้เขาใคร่ครวญให้ดีกว่าอดีตจิตใจถึง 3 ครั้งจึงได้รับเป็นอุบาสกและยังทรงแนะนำให้สีหเสนาบดีให้ความอุปถัมภ์ค้ำจุนศาสนาเซนต่อไปด้วย ดังพุทธดำรัสว่า “สีหะ ตระกูลของท่านเคยเป็นที่ต้อนรับพวกนิครนถ์มานาน ดังนั้น ท่านพึงใส่ใจว่าควรให้บิณฑบาตแก่พวกนิครนถ์ผู้เข้าไปตระกูลต่อไปเถิด” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 23/12: 231-232 (สีหสูตร))

นี่เป็นเพียงบางส่วนของคำสอนในพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับประโยชน์ด้านศีลธรรมและด้านสหธรรมที่ได้รับจากการศึกษาพระไตรปิฎก ซึ่งสามารถนำมาบูรณาการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและดำรงชีพออยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุขยั่งยืน ผู้ใคร่ศึกษาและใคร่ประโยชน์พึงศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากพระไตรปิฎกได้ด้วยตนเอง

สรุป

พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าได้พัฒนาการมาตามลำดับกระทั่งมีการจัดหมวดหมู่เป็นพระไตรปิฎกในสังคายนาครั้งที่ 3 และมีการเผยแผ่อำนาจประโยชน์ไปสู่นานาประเทศมากมาย พระไตรปิฎกนอกจากอำนาจประโยชน์แก่ผู้ศึกษาและปฏิบัติตามคือการได้บรรลุความรู้ระดับสูงได้แก่ วิชา 3 อภิญญา 6 และปฏิสัมภิทา ทั้งที่เป็นประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ส่วนรวมคือสังคมแล้วยังอำนาจประโยชน์สามารถบูรณาการประยุกต์เข้ากับศาสตร์สมัยใหม่สาขาต่าง ๆ ได้อีกมากมาย

ในการดำเนินชีวิตและการดำรงชีพออยู่ร่วมกันในสังคมนั้น ย่อมต้องการความสงบสุขเป็นสำคัญ พระไตรปิฎกหรือพระพุทธศาสนาคือพระธรรมวินัยคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อบูรณาการประยุกต์ใช้สร้างความสามัคคีปรองดองสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในสังคม สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีสันติสุขยั่งยืน โดยเฉพาะการบูรณาการประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ทั้งด้านศีลธรรมและด้านสหธรรม

ประโยชน์ด้านศีลธรรม ได้แก่ หลักธรรมในการถือครองเพื่อดำเนินชีวิตประจำวันของแต่ละคน คือแบบอย่างแนวทางการดำเนินชีวิต เช่น การแสดงความเคารพนับถือพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ การแสดงความเคารพนับถือบิดามารดา และผู้มีอุปการคุณ ความเป็นผู้ใจบุญ เป็นต้น ประโยชน์ด้านสหธรรม ได้แก่ หลักธรรมที่สร้างความสัมพันธ์อันดีทางสังคมทุกระดับ การคบหาสมาคมกัน หลักธรรมเพื่อการดำรงชีพออยู่ร่วมกันในสังคมให้มีความสุข เช่น ความเป็นมิตรไมตรี การเคารพเทิดทูนพระ มหากษัตริย์ ความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ การแสดงออกถึงความกตัญญูกตเวที การให้อภัยให้โอกาสและให้ความหวังกำลังใจ การให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือกัน และความใจกว้างไม่ขัดแย้ง เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2553). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). *รู้จักพระไตรปิฎกเพื่อเป็นชาวพุทธที่แท้*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสัน เพรส โปรดักส์.
- พื้น ดอกบัว. (2542). *พระพุทธศาสนากับคนไทย*. กรุงเทพฯ: โสภณการพิมพ์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2542). *เก็บเพชรจากคัมภีร์พระไตรปิฎก*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
